

A
MONTÉSSORI
OTTTHON

Adjunk teret gyermekünk
kibontakozásának!

ASHLEY YEH

*Elképesztő férjemnek és bámulatos gyerekeinknek, akik
szüntelen tanulásra és fejlődésre ösztönöznek*

A fordítás alapja: *The Montessori Home*

Copyright © 2022 by Hapa Family, Inc.
Published in the United States by Dorling Kindersley Limited
A Penguin Random House Company

Fordította © Dufka Hajnalka
Szerkesztette: Záhonyi Enikő
Szakmailag lektorálta: Szanyi Emese

HVG Könyvek, Budapest, 2024
Kiadóvezető: Budaházy Árpád
Felelős szerkesztő: Rapajka Gabriella
www.hvgkonyvek.hu

ISBN 978-963-565-462-8

Minden jog fenntartva.

Jelen könyvet vagy annak részleteit tilos reprodukálni, adatrendszerben tárolni, bármely formában vagy eszközzel – elektronikus, fényképezési úton vagy más módon – a kiadó engedélye nélkül közzélni.

Kiadja a HVG Kiadó Zrt., az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
Felelős kiadó: Szauer Péter

Nyomdai előkészítés: Tekeres Tímea
Nyomás: TBB, Szlovákia

ELŐSZÓ

A Montessori-pedagógiát sokan az intézményi oktatással és a Montessori-eszközökkel azonosítják, de valójában sokkal többről szól. Egy átfogó „életszemlélet”, amely a gyermek fejlődésének tiszteletben tartásán alapul. Maria Montessori több évtizeden át megfigyelte a gyerekeket, hogy valóban megértse testi és lelki tulajdonságait és szükségleteit. Erre alapozva hozott létre olyan környezetet, amely támogatja őket természetes fejlődésük útján.

Egyéni tanacsadásaimon azt tapasztalom, hogy a magyar szülők körében is egyre népszerűbb a Montessori, de még mindig nagy bizonytalanság és sok tévhit övezi. A szemlélet iránt érdeklődők szeretnék a lehető legelőnyösebb körülményeket biztosítani a gyerekeknek, de nem tudják, hogy hol kezdjenek bele, hogy mi az, amit érdemes megváltoztatniuk, és mi az, amit nem.

Számos Montessori-elv otthon is megvalósítható, és nem kell hozzá tantermet berendeznünk vagy vagyonokat költenünk. Vonjuk be gyermekünket a mindennapi tevékenységekbe: a vacsorakészítésbe, a takarításba vagy a kertészkedésbe. Támogassuk az önállóságát apró változtatásokkal: szereljünk fel számára elérhető magasságban egy akasztót, és szánjunk időt arra, hogy zavartalanul gyakorolhassa a zokni-húzást. Teremtsünk lehetőséget, hogy szabadon mozoghasson, dönthessen bizonyos kérdésekben, felfedezhesse a környezetét és megismerje a világ szépségeit. Alakítsunk ki átlátható tereket és az életkorának megfelelő közeget – azaz előkészített környezetet –, így táplálva természetes kíváncsiságát és segítve kibontakozását.

Ez a könyv útmutatást nyújt mindezekhez. Megmutatja, miképpen ösztönözhetjük a gyerekeket önállóságra; hogyan szabhatunk határokat, ha szükséges; és miként kezeljük a kihívásokkal járó hétköznapi helyzeteket. Ugyanakkor a helyiségek berendezésével, a játékok, eszközök megválasztásával és elrendezésével kapcsolatban is hasznos tanácsokat kapunk.

A szerző az elveket és tevékenységeket csecsemő-, tipegő- és óvodáskorra lebontva mutatja be. A szakmailag hiteles ismereteket könnyen megvalósítható gyakorlati tanácsok formájában adja át, így jól követhető útmutatót nyújt a szülők számára.

Ne feledjük, hogy a Montessori megvalósításának nincs egyetlen, kőbe vésett módja. Ahány család, annyiféle megoldás létezik, és nem kell feltétlenül minden elvet egyszerre és teljes körűen alkalmazni. Haladjunk kis lépésekben, vegyük át azt, ami számunkra a leghasznosabb. Fogadjuk meg Maria Montessori útmutatását: kövessük a gyermekünket!

*Szanyi Emese,
AMI-diplomás Montessori-pedagógus*

TARTALOM

- 8 Bevezetés
10 Maria Montessori
- 12 A HÁROM ALAPPILLÉR**
14 A felkészült felnőtt
18 Az előkészített környezet
22 A gyermek
- 26 A GYEREKSZOBA**
28 Csecsemőkor
32 Tipegőkor
36 Óvodáskor
- 38 A FÜRDŐSZOBA**
40 Csecsemőkor
42 Tipegőkor
46 Óvodáskor
- 48 AZ ELŐSZOBA**
- 52 A KONYHA**
54 Csecsemőkor
55 Tipegőkor
58 Receptek tipegőknek
60 Óvodáskor
62 Receptek óvodásoknak
- 64 AZ ÉTKEZŐ**
66 Csecsemőkor
70 Tipegőkor
74 Óvodáskor

76 A JÁTÉKTÉR

- 78 A tér megtervezése
- 82 Játékok és tevékenységek
- 86 Könyvek
- 88 A játékok rotálása és tárolása
- 90 A polcok berendezése
- 92 A rendezőtálcák berendezése
- 94 A tevékenységek bemutatása
- 96 A csecsemő mozgási és játéktere
- 98 Montessori-körforgók
- 100 Tevékenységek csecsemőkorban
- 107 Tevékenységek tipegőkorban
- 116 Tevékenységek óvodáskorban

124 AZ OTTHONI ÉLET

- 126 Csecsemőkor
- 128 Tipegőkor
- 136 Óvodáskor

142 A SZABADBAN

- 144 Csecsemőkor
- 146 Tipegőkor
- 148 Óvodáskor

- 150 Gyakori kérdések
- 154 Bútorok és eszközök
- 155 Források és irodalom
- 156 Név- és tárgymutató
- 160 Köszönetnyilvánítás
- 160 A szerzőről

BEVEZETÉS

Vicces, de ez a könyv igazából nem is az otthonunkról szól, hanem tulajdonképpen a gyermekünkéről. Azt mutatja be, hogyan használják a gyerekek a környezetüket a bennük rejlő képességek kibontakoztatásához, illetve azt, milyen különleges szerepünk van szülőként abban, hogy végigkísérjük őket ezen az úton. Egy új szemléletmód kialakítását támogatja, amelynek szellemében tisztelettel fordulunk a gyermekünk felé, és amelynek köszönhetően életünk örömtelibbé és harmonikusabbá válik. Miközben a következő fejezetekben sorra veszünk otthonunk helyiségeit, más nézőpontból kezdjük majd látni a világot – a gyermekünk szemén keresztül.

Sok szülőhöz és gondviselőhöz hasonlóan, akiknek a története eljutott hozzám a világ minden tájáról, az én Montessorihoz vezető utam is egy szerencsés véletlenek köszönhető. Egy hat hónapos kislány anyukájaként egy napos délutánon, alvásidőben, a helyi bölcsődék és óvodák között kutakodtam. Egy állami iskola tanáraként készültem visszatérni a munkahelyemre. Amikor rádöbentem, hogy van egy Montessori-óvoda a közelben, hirtelen eszembe jutott rég elfelejtett gyerekkorom, és az iskolai Montessori-program, amelyben részt vettem. Ahogy egyre több kedves emlék tört felszínre, éreztem, hogy szülőként valami megváltozik bennem. A szívem mélyén eldőlt: a Montessori-pedagógiát szeretném a gyermekemnek.

Tovább kutattam, hogy megtudjam, milyen színvonalúak a helyi Montessori-intézmények, és belefutottam néhány olyan szülői beszámolóba, amelyek a Montessori-alapelvek otthoni

alkalmazásáról szóltak. Belevetettem magam az internet világába: igyekeztem megtudni, miként lehet a Montessori-szemléletet gyermekünk születésétől fogva érvényesíteni az életünkben. Ez volt az a pillanat, amely örökre megváltoztatta a gyerekekről való gondolkodásomat, irántuk érzett tiszteletemet, szülői hozzáállásomat.

Az elmúlt néhány évben a Montessori-szemléletmód nemcsak életstílus lett a családukban, de a munkámban is szenvedélyemmé vált. Olyan szerencsés vagyok, hogy az időközben megszerzett tudásomat sok ezer szülővel és gondviselővel oszthatom meg világszerte. Számtalan inspiráló sikertörténetet ismerek, amelyek annak köszönhetőek, hogy a családok beengedték a szívükbe és meghonosították az otthonukban a gyerekeikhez való viszonyulás Montessori-alapelveit.

Miért is válasszuk hát a Montessori-életmódot a gyermekeinknek? Mert ha így teszünk, megadjuk nekik a mozgás, a felfedezés, a részvétel és a tanulás szabadságát. Követjük őket, ahogy növekedésük során érdeklődésük változik, és mindig pontosan ott kapcsolódunk hozzájuk, ahol tartanak, anélkül, hogy próbálnánk megváltoztatni őket. És ha úgy alakítjuk ki az otthonunkat, hogy minden szükséges dolog elérhető legyen számukra, ha a függetlenségüket tartjuk szem előtt, akkor hozzájárulunk ahhoz, hogy magabiztosak és vidámak legyenek, és érezzék: tiszteljük őket. Ha szabadon lehetnek kíváncsiak és kreatívak, megmarad bennük az ösztönös vágy a tanulás iránt. Fejlődik az önfegyelmük, javul az önértékelésük, tudatában lesznek a társadalomban betöltött szerepüknek,

és hozzá akarnak járulni a világ jobbá tételéhez.

A Montessori-szemléletmódról ugyan a leggyakrabban a formális oktatás jut eszünkbe, ám ez a könyv a szülőknek kínál közérthető, gyakorlatias útmutatót, hogyan alakíthatják a családi otthont a gyermek önállóságát támogató környezetté, miközben figyelembe veszik szükségleteit, érdeklődési körét és aktuális képességeit. Ezeket az ötleteket mindenféle és bármekkora családban alkalmazhatjuk, ráadásul működnek akkor is, ha hagyományos bölcsődébe, óvodába vagy iskolába jár a gyermekünk, akkor is, ha Montessori-intézményben tanul, illetve akkor is, ha otthoni oktatásban részesítjük. Erőt meríthetünk a gondolatból, hogy a fejlődésére mindig is az lesz a legnagyobb hatással, hogy mi milyen szokásokat alakítunk ki, és hogyan élünk együtt otthon.

Dr. Maria Montessori szerint „A gyermek egyszerre remény és ígéret az emberiség számára”. Én pedig leginkább abban reménykedem, hogy ez a könyv segít majd tovább terjeszteni a Montessori szeretetét az egész Földön, még több örömet hozni a családok életébe bárhol a világon, hozzájárulva az emberiség jövőjéhez, amelyet mindennek előtt azzal formálhatunk, ahogyan szülőként a gyermekeinkkel bánunk.

A TÉR MEGTERVEZÉSE

A játéktér kialakítása során az legyen a mantránk, hogy *a kevesebb több*. Az elsődleges célunk minimálisra csökkenteni a vizuális zajt, hogy gyermekünk könnyen átlássa, milyen játékok és tevékenységek közül választhat, és önállóan is elérhesse őket. A Montessori-szemléletmód sok szempontból kapcsolódik a minimalizmushoz, hiszen arra törekszünk, hogy egyszerre minél kevesebb tárgy legyen a polcon. Gyermekenként nyolc-tíz játékot vagy tevékenységet választunk, illetve pár hónapos koráig még annál is kevesebbet. A többi tárgyat elpakolhatjuk, és rendszeresen cserélgethetjük a polcon lévő kínálatot. A következő fejezetben ennek a módszerét ismerhetjük meg.

A POLCOK LEGYENEK HOZZÁFÉRHETŐEK!

Az összes, általunk kiválasztott játékhoz és tevékenységhez kapcsolódó tárgyat **alacsony, nyitott polcokra** helyezzük, hogy gyermekünk könnyen elérhesse őket. Kisbabánknak, aki még nem tudja magát felhúzni álló helyzetbe, érdemes egy egyszintes, nyitott polcot választanunk. A kezdeti hónapokban, amikor még nem tud helyet változtatni, a babapolc viszonyítási pontként szolgál számára. Figyeli, ahogy kiválasztunk egy-egy érdekes játékot vagy egy-egy tevékenységhez tartozó tárgyat a legalsó polcra, odavisszük neki, majd amikor már elveszítette az érdeklődését iránta, visszatesszük a polcra.

Amikor csecsemőnk már képes helyet változtatni, forgolódik, kúszik és mászik, a játékaival és a tevékenységekhez szükséges tárgyai maradjanak továbbra is a legalsó polcon, hogy lássa őket, és önállóan, akár egy mozdulattal hozzáférhessen mindegyikhez. A babapolc lehet egy kifejezetten erre a célra, a játéktérbe készített vagy vásárolt bútor is, de egy már meglévő mély polcot vagy kis könyvespolcot is használhatunk. Amikor gyermekünk felhúzza magát álló helyzetbe, majd járni kezd, egy kicsit nagyobb, akár két- vagy többszintes polcot is beállíthatunk a játéktérbe.

A kiválasztott tevékenységekhez kapcsolódó tárgyakat szép rendezetten tudjuk elhelyezni a polcokon, ha a több elemből álló játékokat **tálcák vagy kosarak segítségével rendszerezzük**. Valószínűleg több olyan játék is lesz, amelyet nem kell tárolóba tennünk (például egyetlen fanyelű csörgőt vagy guruló hengert), de sokkal több olyan akad majd, amelyek könnyebben levehetőek és visszapakolhatók, ha tálcára vagy kosárba helyezzük ki őket. Egy kirakó darabkáit például feltehetjük a polcra egy kosárba, a keret mellé, a szókincsfejlődés támogatására

használt kártyákat és a hozzájuk tartozó figurákat pedig egy tálcára rakhatjuk. Minden játéknál válasszuk a hozzá illő legpraktikusabb tárolási módot.

Hasznos továbbá, ha mindig **bőven hagyunk helyet** a polcra kitett játékok és a tevékenységekhez előkészített eszközök mellett. A polcon található holmik ne zsúfolódjanak össze. Minden kosárnak vagy tálcának legyen meg a saját, egyértelműen kijelölt helye, és minden oldala mentén maradjon elég üres tér. Egy átlagos, 120-150 cm hosszú, nyitott polcon tehát három-négy játéknál ne tároljunk többet. Ha pedig kockapolcot választottunk, ügyeljünk rá, hogy minden egyes kockában csak egy tárgy kapjon helyet. Ha egy polcon túl sok mindent igyekszünk összezsúfolni, akkor máris kész a rendetlenség, amelyet pedig mindenképp szerettünk volna elkerülni, ráadásul sokkal kevésbé valószínű, hogy gyermekünk önállóan el tudja majd venni és vissza is tudja tenni a dolgokat.

EGYÉB BERENDEZÉSI TÁRGYAK

Az egészen kicsik jellemzően inkább közvetlenül a földön szeretnek játszani, ezért a kényelemre kell törekednünk. Ha a játéktér padlóján szőnyeg van, akkor ezzel valószínűleg nem lesz gondunk. Ha azonban ebben a helyiségben kemény burkolat található, akkor érdemes megfontolni, hogy a játékhoz egy **puha, párnázott** területet alakítsunk ki. Csecsemőkorban ez lehet egy sima matrac vagy egyszerű habszivacs szőnyeg, amelyről ebben a részben bővebben ejtünk majd szót. Tipegő- vagy óvodáskorú gyermek esetén pedig egyszerűen leteríthetünk egy kisebb szőnyeget.

Esetenként az idősebb tipegők és óvodások szívesebben viszik oda a tálcájukat és a kosárkat az asztalukhoz, és ott ülnek le vele

a székre, attól függően, hogy mekkora munkaterület szükséges a kiválasztott tevékenységhez. Használtan is beszerezhetünk ilyen kis bútorokat, de újonnan is kedvező áron megvásárolhatók a legtöbb, gyerekbútort is árusító áruházban.

A könyvek kihelyezésénél vegyük figyelembe, hogy egy kisgyermeknek nehézséget okoz egy könyvet felismerni kizárólag a gerincéről, különösen, amikor még olvasni sem tud. Ezért a legjobb, ha úgy rakjuk ki a könyveket a polcra, hogy gyermekünk az egész borítót jól láthassa. Ezt többféle, egyszerű módon is megvalósíthatjuk, például néhány kiválasztott darabot a polcra vagy egy alacsony ablakpárkányra állíthatunk, esetleg borítóval előre egy masszív könyveskosárba tehetünk, ahol végigböngészheti a kínálatot. Egy másik lehetőség, hogy **könyvvállányt** használunk, amelyen a kiválasztott könyveket úgy tudjuk elhelyezni a gyermekünk szemmagasságában, hogy mindegyik borítóját láthassa. Így könnyen felismeri a könyveket, és önállóan is ki tudja választani a kedvenceit. Ha pedig helyet szeretnénk spórolni a padlón, akkor felszerelhetünk néhány keskeny, képtartó polcot is, amelyeken több, első borítóval előrefelé kihelyezett könyv is kiválóan elfér.

ESZTÉTIKAI SZEMPONTOK

A játéktér berendezésénél vegyük figyelembe az esztétikai szempontokat is. Maria Montessori már az egészen kis gyermekeknél is azt tapasztalta, hogy ösztönösen értékeli a környezetükben található szépséget, ezért hangsúlyozta, hogy ezt a szempontot sem szabad figyelmen kívül hagynunk. Ha a játéktérben festett falat szeretnénk, a legjobb, ha **semleges, halvány, pasztell színárnyalatokat** választunk. Ha pedig úgy döntünk, hogy kialakítunk egy úgynevezett „hangsúlyos falat” is, lehetőleg

olyan színben vagy mintában gondolkozzunk, amely nem túl élénk, és így nem stimulálja túl a gyermekünket. Kellemesebbé, barátságosabbá tehetjük számára a játékra kijelölt helyet, ha a szemmagasságában **igényes, minőségi képeket** akasztunk fel. Kerüljük az olyan képeket, amelyeket kifejezetten kisgyerekeknek akarnak eladni, főleg a „nagyon cuki” témájúakat és a rajzfilmfigurás poszttereket, valamint a tanulást szolgáló plakátokat, amelyek inkább egy osztályterembe valók. Válasszunk inkább olyan fényképeket és valódi művészek munkáját dicsérfő festményeket, amelyeket akár egy múzeumban is láthatnánk.

A játéktér kialakításának egyik utolsó szempontja a **természetes anyagok tudatos használata**. Felőttként úgy gondoljuk, hogy a természetben megtalálható dolgoktól körülvéve jobban áthat minket a szépség és az életerő – nincs ez másképp a gyermekeinkkel sem. Amennyire csak lehet, hozzuk be a természetet az otthonunkba, és különösen abba a térbe, amelyben gyermekünk az ideje legnagyobb részét tölti. Válasszunk természetes fából készült tálcákat és tálakat a tevékenységeihez, és egyéb használati tárgyai és edényei is lehetőleg fémből, üvegből vagy kerámiából készüljenek. Ha csak lehet, igyekezzünk természetes anyagokból készült játékokat adni neki a műanyag változatok helyett. Húzzuk szét a függönyöket, hadd áradjon be a természetes napfény a szobába. Helyezzünk el a játéktérben némi zöldet is, például egy-két növényt egy polc tetejére vagy az ablakpárkányra, és segítsünk gyermekünknek megtanulni, miként gondozhatja őket. A falra akasztott képek segítségével is becsempészhajjuk a természet szépségét a játéktérbe, például választhatunk állatokról, növényekről és tájakról készült csodás fotókat, festményeket.

JÁTÉKOK ÉS TEVÉKENYSÉGEK

A játékboltokban járva valósággal elveszünk a műanyag játékok rengetegében. Ezeket kifejezetten úgy tervezték, hogy hívogatóak legyenek gyermeink számára, és élénk színeik, villogó fényeik és hangjuk segítségével rabul ejtsék őket. A csomagolásukon általában népszerű film- és mesehősök láthatók, amelyek még vonzóbbá teszik őket. Szülőként ráadásul szeretnénk olyan játékra költeni a pénzünket, amelynek gyermekünk várhatóan örülni fog.

Csak hogy van egy bökkenő: az ilyen játékok csupán passzívan **szórakoztatják** gyermekünket, és gyakran szinte semennyi kreativitást vagy képzelőerőt nem mozgósítanak, hiszen csak néhány gombot kell rajtuk megnyomni. Ráadásul pár perc elteltével, amikor az újdonság varázsa elillan, elveszíti az érdeklődését, félrerakja, és már jöhet is a következő. Végső soron egy ilyen játék nem több, mint hamis ígéret, amelynek a vásárláskor bedőlünk, amikor azt képzeljük, hogy gyermekünk majd hosszú órákon át elfoglalja magát vele.

De hát akkor milyen játékokat és eszközöket érdemes megvennünk? A kérdés megválaszolásakor bátran hagyatkozunk mindarra, amit már tudunk a játéktér kialakításának szempontjairól: a kevesebb több! Minél kevésbé teszi passzívvá a gyereket az adott játék, annál több lehetősége lesz rá, hogy újszerű, nyílt végű játékként használja.

Könnyebb lesz beleszoknunk az új szemléletmódba, ha bevezetünk otthonunkban egy szabályt: **kerüljük az elemmel működő játékokat**. Általánosságban elmondható, hogy ha valamihez elem kell, akkor jó eséllyel legalább részben olyasmit csinál, amivel **passzívan szórakoztatja** a gyermekünket. Ehelyett keressünk olyasmiket, amelyeket a **gyermekünk** kelt életre. Fa építőközből vagy játékselyemből a kezében szó szerint **bármilyen** lehet. És az ilyen fajta, sokkal inkább nyílt végű játéka ösztönző tárgyakkal végzett tevékenység jóval értékeesebb és inspirálóbb élmény gyermekünk folyton alakuló képzelete számára.

Azon túl, hogy kerüljük az elemmel működő játékokat, kifejezetten előnyben részesítjük a természetes anyagokból készült tárgyakat a műanyaggal szemben. A fajtékok és egyéb fatárgyak általában jobb minőségűek és sokkal tartósabbak, nem valószínű, hogy egyszer csak eltörnek. A természetes anyagok mellett jobb érzékszervi élményt nyújtanak: könnyen fel tudjuk idézni, milyen kellemes végigsimítani egy fából készült tárgy sima felületén, vagy érezni, ahogyan belenehezedik a tenyerünkbe. Gyermeink is így vannak ezzel! És ez vonatkozik a mindennapi életben használt eszközökre is: a poharakra, kancsókra, kanalakra és minden egyéb fából, üvegből vagy kerámiából készült eszközre, amelyeket szívesebben is vesznek kézbe a gyerekek.

Amikor meghatározzuk, milyen tevékenységeknek adunk helyet a játéktérben, azt is érdemes végiggondolni, hogy egy adott időpontban a tevékenységek mely skáláját tesszük elérhetővé. Montessori-környezetben az előkészített tevékenységek polcán gyakran találunk finommotoros készségek fejlődését támogató eszközöket, amelyek egy-egy készségre koncentrálnak. Ezekhez egy konkrét eredmény elérése érdekében bizonyos lépéseket meghatározott sorrendben kell végrehajtani. Ilyen **zárt végű tevékenység** a teljesség igénye nélkül a kirakozás, a tárgyak szín vagy méret szerinti szétválogatása és sorba rendezése, illetve a tárgyak áttöltése egyik edényből a másikba különböző eszközökkel, a nedves és száraz anyagok öntögetése, illetve a tárgyak és kártyák egymáshoz párosítása. A zárt végű tevékenységek nagyon hasznosak gyermekünk számára, mert általában fejlesztik a koncentrációt, a velünk születtett rendezettség iránti igényre alapoznak, és akár-

hányszor ismételhetők, amíg csak gyermekünk el nem sajátítja az adott készséget.

Az otthonunkban kialakított Montessori-játéktér azonban nem csak a meghatározott rendeltetésű eszközöknek ad helyet. Elérhetővé tehetünk gyermekünknek néhány **nyílt végű, szabad játékra felhasználható tárgyat** is, amelyeket a játék során használhat, például fakockákat, vonatkészletet, mágneses lapkákat, Duplo- vagy Lego-kockákat, játékselymeket, babzsákokat, hangszereket, valóságű autókat, babákat és állatfigurákat, valamint a természetből származó tárgyakat. Ezek ugyancsak fontosak a fejlődése szempontjából: megadják a játék szabadságát. Nincs meghatározott rendeltetésük, a gyerekeket semmi sem köti abban, hogy mit játszhat velük, és használatuk során a nyomasztó érzés is elmarad, hiszen nem lehet hibázni vagy rosszul használni őket. Gyermekünknek kell kialakítania a saját szabályait, és végtelen számú variációval és helyzettel kísérletezhet.

A nyílt végű játékhoz használható tárgyak ezenkívül ösztönzik egészséges fantáziajátékának működését, amikor a való életben megtörtént eseményeket és helyzeteket szerepjátékokon keresztül dolgozza fel. Ezekkel gyakorolhatja a már elsajátított, mindennapi élethez szükséges készségeket (például egy fahasáb lehet a képzeletbeli étel a „főzés” során vagy telefon, amelyen „felhív” valakit). A babái és állatkái segítségével játssza el a különböző, a való életben a testvéreivel és más családtagokkal megtapasztalt társas helyzetek saját verzióit.

Bizonyos időszakokban előfordulhat, hogy kevésbé érdeklik a polcon kihelyezett tárgyakkal végezhető tevékenységek, szívesebben tölti az idejét futkározással és ugrálással. Ez különösen gyakran megyesik tipegőkorban, amikor fejlődési szempontból nagyon is helyénvaló, intenzív késztetést érez a mozgásra. Gyermeünk játékterét könnyen e szükséglet kielégítéséhez igazíthatjuk a **nagymotoros mozgások fejlődését támogató lehetőségek megteremtésével**. Ha a pénztárcánk megengedi, és van elég helyünk, elhelyezhetünk a szobában egy-két mozgásfejlesztő eszközt, például egyensúlyozó deszkát, Pikler-féle háromszögmászókát, iglumaszókát vagy bordásfalat, egy alacsonyabb gerendát egyensúlyozáshoz, beltéri csúszdát, „egyensúlyozó köveket”, csepphintát vagy szövetpárnákat. Egyébként pedig használjuk mind azt, ami rendelkezésünkre áll. Hagyjunk minél több időt neki, hogy újra meg újra fel- és lemelessen a lépcsőn (ha van lépcső a házban),

vagy kreatívan kialakíthatunk párnákból és székekből egy jópofa akadálypályát. Elvihetjük kirándulni, közben nyugodtan térjünk le a kitaposott ösvényről; kivihetjük futóbiciklizni, vagy a háromkerekű kisbiciklit hajtani. Biztassuk, hogy nyugodtan futkározzon, másszon, és küzdje át magát a természetben található akadályokon.

ESZKÖZÖK KÉZMŰVESKEDÉSHEZ

Körülbelül gyermekünk 12 hónapos kora után kialakíthatunk egy kisebb, külön sarkot a játékterben, ahol alkothat és kézműveskedhet. Helyezzünk itt el egy gyerekasztalt és -székeket, így azon túl, hogy lesz egy alkalmas helyünk a tevékenységekhez, már a kezdetektől be tudjuk tartatni azt a szabályt, hogy a kézműves kellékeket kizárólag a kézműves sarokban használhatja. Így jelentősen csökken az esély, hogy a bútorokon és egyéb felületeken „kísérletezen” a rajzolással, amikor elkezd a kijelölt határok átlépésével próbálkozni. Tároljuk az eszközöket az e célra kijelölt asztal közelében egy alacsony polcon, zsúrkocsin, esetleg fiókos szekrényben, ahol gyermekünk önállóan elérheti őket. Csak olyasmit tartsunk itt, amiről úgy ítéljük meg, hogy biztonságosan tudja használni.

Hogy az alkotáshoz milyen kellékeket kell hozzáférhetővé tennünk, nagyban függ gyermekünk korától, finommotoros képességeinek kifinomultságától, illetve attól, hogy a szájába veszi-e még a tárgyakat. Általában ajánlott mérgező anyagoktól mentes, könnyen lemos-

ható eszközöket választani, hiszen ha ilyen kis gyerekek kezébe efféle anyagokat adunk, óhatatlanul előfordulnak majd balesetek.

A kellékekkel való ismerkedés mindig felnőtt felügyelete mellett történjen, és gondoskodjunk gyermekünk tökéletes biztonságáról. Javasolt kézműves kellékek életkorok szerint:

- **12 hó – 18 hó:** marokkréta, vastag színes ceruza, hajtogatáshoz használt színes papír, aszfaltkréta, mérgező anyagoktól mentes ujjfesték, gyurma.
- **18 hó – 3 év:** marokkréta, színes ceruza, aszfaltkréta, szövegkiemelő, mérgező anyagoktól mentes

ujjfesték, vízfesték, marokfilc, gyurma, kinetikus homok, matricák, biztonsági olló, hajtogatáshoz használható színes papír, zseníliaíró, stiftes ragasztó, nyomdák.

- **4 év – 5 év:** hagyományos zsírkréta és színes ceruza, hagyományos kréta, filctollak, kinetikus homok, matricák, tompa olló, színes papír, zseníliaíró, folyékony ragasztó, nyomdák, szalag, szövetdarabok, gyöngyfűző szettek, gyurma, anyagok kollázskészítéshez, modellező vagy levegőn száradó agyag, vízfesték, folyékony tempera és akrilfesték, olajpasztell.

KÖNYVEK

A gyermekünkkel közös olvasás már újszülött korától kezdve kulcsfontosságú a nyelvelsajátítás szempontjából is. Csakhogy erre a célra nem felel meg bármilyen régi könyv. Nem mindegy, hogy az olvasott szövegek milyen minőségűek. A kiválasztott műveknek segíteniük kell gyermekünket abban, hogy megtalálja a helyét a való világban, és alkalmasnak kell lenniük a szókincs fejlődésének támogatására is. Számos fontos szempont alapján érdemes megvizsgálnunk a könyveket, csak így gyűjtünk össze kiváló minőségű olvasnivalókat.

A legfontosabb szempont, hogy olyanokat válasszunk, amelyek gyermekünk aktuális fejlődési szakaszának megfelelnek. A csecsemők érthető módon csak rövid ideig tudnak odafigyelni az olvasásra, nekik inkább a rövid,

egyszerű képeket vagy fényképeket és csak néhány szavas szöveget tartalmazó könyvek tetszenek. Ahogy a finommotoros képességeik az első életévben fejlődni kezdenek, egyre szívesebben forgatják az interaktív elemeket, például a tapogatható, markolászható felületeket, kihajtható füleket tartalmazó könyveket is. 12 hónapos kora körül gyermekünk várhatóan mind jobban érdeklődik már a könyvek iránt, és egyre tovább tudja megtartani a figyelmét is a közös olvasás során.

A tipegők szeretik az interaktív, érdekes tapintású felületekkel és kihajtható részekkel ellátott könyveket, és azt is, amikor egyszerű feladatokat adunk nekik az arcukkal és/vagy a testükkel kapcsolatban (például, hogy „Most te is érintsd meg az orrodat!”).

Egyre szívesebben lapozgatnak versikéket, mondókákat, rövid meséket, valamint ismeretterjesztő könyveket is. (Általában nagy sikert arat minden, amiben állatok, járművek és emberi arcok szerepelnek.)

Óvodáskortól kezdve a gyermekünk olvasás iránti szeretete (ha már addig is kellő hangsúlyt fektettünk rá) tovább fokozódik, különösen, amint elkezdi érdeklődni a betűk iránt, majd végül megtanul olvasni. Az óvodások szívesen olvasgatnak olyan könyveket, amelyek mondókákat, hosszabb meséket, bonyolultabb verseket tartalmaznak, valamint ismeretterjesztő, tudományos, földrajzi, történelmi és kulturális témákat dolgoznak fel.

A Montessori-szemléletmód fantázia és valóság viszonyát érintő, a hatéves kor alattiakra vonatkozó nézeteivel összhangban álló könyvek cselekménye, illusztrációi és/vagy fotói valósághűek. Általában véve érdemes kerülnünk az olyan könyveket, amelyekben rajzfilmfigurák, popkulturális utalások, emberi tulajdonságokkal felruházott állatok és elképzelt lények szerepelnek, vagy amelyek cselekménye nem fordulhatna elő a való életben.

Arra is törekedünk, hogy az aktuálisan kihelelyezett könyvek választéka kiegyensúlyozottan változatos legyen. Attól, hogy a valóságot tükröző könyveket részesítjük előnyben, még nem kell az összes könyvnek feltétlenül ismeretterjesztőnek és kislexikonnak lennie. (Noha ezek is csodás darabjai lesznek gyermekünk könyvtárának.) A könyvespolcon kapjanak helyet a könnyedebb, valósághű, de kitalált

történeteket elmesélő könyvek is. Arra azonban figyeljünk oda, hogy olyan történeteket ábrázoljanak, amelyek akár az életben is megtörténhetnek volna, a képek és illusztrációk pedig élethűen tükrözzék a valóságot.

Mivel gyermekünk társas és érzelmi intelligenciájának fejlődését is támogatni szeretnénk, különösen hasznos, ha könyvtárában megtalálhatók az érzelmek, az empátia, a béke és a segítségnyújtás témakörét bemutató könyvek is. Felnőttként sokszor okoz fejtörést, hogyan lehetne megfelelően kezelni ezeket a kérdéseket típegőnk vagy óvodáskorú gyermekünk nevelése során. Ha azonban ilyen könyvek is helyet kapnak a játéktérben, könnyebben találunk alkalmat és időt a beszélgetésre.

Gyermekeink a jövő polgárai, ezért kulcsfontosságú, hogy megfelelően felkészítsük őket a globális világra, amelyben élni fognak. A mi dolgunk, hogy a családjuk és helyi közösségünk szokásain túl is különböző kulturális háttérű és képességű emberekkel ismertessük meg őket, és lehetővé tegyük, hogy sokféle tapasztalatot szerezzenek. Az effajta tanuláshoz kiváló kiindulópontot jelenthet, ha a sokszínűséget és a befogadást értékékként megjelenítő könyveket is tartunk otthon. Kifejezetten keressük az olyanokat, amelyek felvállaltan a látható kisebbséghez tartozó (például őslakos és színes bőrű embereket), illetve az átlagostól eltérő képességekkel rendelkező vagy nem szokványos életmódot folytató szereplőket jelenítenek meg pozitívan.

A JÁTÉKOK ROTÁLÁSA ÉS TÁROLÁSA

Gyermekünknek valószínűleg több játéka van, mint az a legfeljebb nyolc-tíz darab, amennyit egyszerre ajánlatos kitenni a polcra. De akkor mit kezdünk a többivel? Erre a kérdésre a játékok rotálása jelent megoldást.

FIGYELJÜK, MI ÉRDEKLI, ÉS KÖVESSÜK!

Tulajdonképpen nagyon egyszerű a dolog: gyermekünk aktuális érdeklődési körét és képességeit alapul véve válasszunk ki korlátozott számú játékot vagy a kedvelt tevékenységekhez szükséges eszközt, ezeket tegyük ki a polcra, minden mást pedig átmenetileg tároljunk valahol máshol, ahol nem láthatja és nem érheti el. A tárolás módja attól is függ, mennyi játéka van. Tarthatjuk őket egyszerűen egy dobozban, egy szekrény felső polcán, vagy ha nagyobb mennyiségről van szó, kinevezhetünk erre a célra egy polcrendszerrel egy nagyobb szekrényben.

Egyes családok szerint érdemes a polcok tartalmát egy meghatározott ütemterv alapján rotálni (mondjuk hetente vagy havonta), de valójában jobb, ha nem nyomasztjuk magunkat szükségtelenül. Ehelyett inkább valódi Montessori-szemlélettel közelítsük meg a kérdést: kövessük

a gyermekünket! Mindennap figyeljük néhány percig játék közben, hogy lássuk, mely játékok vagy tevékenységek vonzóak éppen számára. Ezeket érdemes elől hagyni. Jegyezzük meg, mely tárgyakhoz nem nyúlt egy ideje. (Még az is lehet, hogy ezeket már belepte a por.) Lehet, hogy a figyelmen kívül hagyott játékok már túl egyszerűek, vagy még túl nagy kihívást jelentenek számára, de az is elképzelhető, hogy csak másfajta tevékenységek kötik le mostanában. (Például inkább építőközből szeret tornyot építeni, ahelyett, hogy kirakózna.) Akármilyen okból is hanyagol bizonyos játékokat, ezek azok, amelyeket érdemes eltávolítanunk, amikor a legközelebb rászánjuk magunkat a rotálásra. Tegyük el a figyelmen kívül hagyott játékokat az erre kijelölt helyre, és cseréljük ki őket valami másra, ami jobban megfelel gyermekünk aktuális érdeklődésének.

A ROTÁLÁSSAL KAPCSOLATOS SZABÁLYOK!

Azt is el kell döntenünk, szeretnénk-e, hogy a játékok rotálása közben jelen legyen a gyermekünk. Az életkorától és a temperamentumától függően még az is elképzelhető, hogy akkor is ki tudjuk cserélni a polcon lévő tárgyakat, amikor éppen mellettünk játszik.

Ez viszonylag könnyen megy csecsemők és kisebb tipegők esetén, mert ők még nincsenek teljesen tudatában, hogy mi éppen mivel foglalatoskodunk. Ám ahogy egyre közelebb kerülünk az óvodáskorhoz, gyermekünk már sokkal jobban figyel, érdeklí, hogy mit csinálunk a játékaival, hol tároljuk őket. Ekkor már egyszerűbb kivárni egy olyan pillanatot, amikor nincs jelen. Ez lehet a délutáni alvás ideje, vagy este, lefekvés után, esetleg, amikor óvodában vagy iskolában van, vagy egy másik felnőtt vigyáz rá.

Végül felvetődhet, hogy vajon mit tegyünk, ha gyermekünk elkér egy olyan játékot, amely épp nincs a polcon. Ilyenkor két lehetőségünk van. Kedvesen és finoman tudathatjuk vele, hogy a játék jelenleg el van téve, de a következő játékcseré alkalmával majd visszakerülhet a polcra. (És aztán ne felejtjük el, hogy ezt ígértük neki!) De azt is megtehetjük, hogy egyszerűen odaadjuk neki a kívánt játékot, különösen akkor, ha nem sűrűn kér ilyesmit, és ha mi is egyetértünk vele. Azt viszont nem árt tudnunk, hogy ezzel óhatatlanul is arra szoktatjuk, hogy amikor csak kéri, bármit előhozunk neki a későbbre eltett játékok közül, és nem biztos, hogy ezt a szabályt szeretnénk bevezetni. Döntsük el

tehát előre, hogyan kezeljük ezt a kérdést, majd tartsuk magunkat ehhez, amilyen következetesen csak tudjuk!

Megjegyzés a könyvek rotálásáról: Ahogyan a polcra kitett játékok választékát is felfrissítjük időnként, gyermekünk könyveit is érdemes rendszeresen rotálni. Megint csak érdemes az ő jelzéseit szem előtt tartani, és időről időre kicserélni az éppen kevésbé forgatott könyveket olyanokra, amelyek jobban megfelelnek aktuális érdeklődésének és képességeinek, valamint követik az évszakok változását, összhangban vannak az aktuális ünneppel, illetve mindazzal, amivel éppen ismerkedik. Ügyeljünk arra is, hogy mindig helyet kapjon a könyvespolcon néhány jól bevált, örök kedvenc is. Ha a szokásos heti programunkba beiktatunk egy-egy könyvtárlátogatást, az remek alkalom lehet, hogy kipróbáljuk, beválik-e egy-egy új könyv, anélkül, hogy pénzt kellene rájuk költenünk.